

NMAI059 Pravděpodobnost a statistika 1

13. přednáška

Robert Šámal

Přehled

Permutační test

Bootstrap

Bayesovská statistika

Generování náhodných veličin

Situace

- ▶ Máme k dispozici dvě sady nezávislých náhodných veličin (náhodné výběry):
- ▶ $X_1, \dots, X_n \sim F_X$ a $Y_1, \dots, Y_m \sim F_Y$
- ▶ Chceme rozhodnout, zda platí $H_0 : F_X = F_Y$ nebo $H_1 : F_X \neq F_Y$
- ▶ Příklady: doba běhu programu před/po vylepšení, hladina cholesterolu u lidí co jedí/nejedí Zázračnou SuperpotravuTM, frekvenci krátkých slov v textu autora X a Y.
- ▶ Nevíme nic o vlastnostech F_X, F_Y (zejména nečekáme, že je normální)

Postup

- ▶ Zvolíme vhodnou statistiku, např.

$$T(X_1, \dots, X_n, Y_1, \dots, Y_m) = |\bar{X}_n - \bar{Y}_m|$$

- ▶ $t_{\text{obs}} := T(X_1, \dots, X_n, Y_1, \dots, Y_m)$
- ▶ Za předpokladu H_0 jsou „všechny permutace stejné“: X_i i Y_j se generovaly ze stejného rozdělení.
- ▶ Náhodně zpermutujeme zadaných $m + n$ čísel a pro každou permutaci vyčíslíme T – dostaneme čísla $T_1, T_2, \dots, T_{(m+n)!}$ (každé stejně pravděpodobné).
- ▶ Jako p -hodnotu vezmeme pravděpodobnost, že $T > t_{\text{obs}}$, neboli

$$p = \frac{1}{(m+n)!} \sum_j I(T_j > t_{\text{obs}}).$$

- ▶ To je pravděpodobnost chyby 1. druhu, neboli H_0 zamítneme, pokud je $p < \alpha$ (pro naši zvolenou hodnotu α , např. $\alpha = 0.05$).

Vylepšení

- ▶ Zkoušet všechny permutace může trvat moc dlouho. Vezmeme tedy jen vhodný počet B nezávisle náhodně vygenerovaných permutací a spočítáme jenom B hodnot T_1, \dots, T_B .
- ▶ Jako p -hodnotu vezmeme odhad pravděpodobnost, že $T > t_{\text{obs}}$, neboli

$$\frac{1}{B} \sum_{j=1}^B I(T_j > t_{\text{obs}}).$$

- ▶ Pro dostatečně velké m, n dává podobné výsledky jako testy založené na CLV, vhodné je tedy zejména pro středně velké počty.

Přehled

Permutační test

Bootstrap

Bayesovská statistika

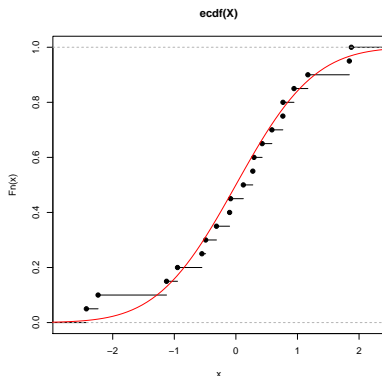
Generování náhodných veličin

Empirická distribuční funkce – připomenutí

- ▶ $X_1, \dots, X_n \sim F$ n.n.v., F je jejich distribuční funkce
- ▶ **Definice:** *Empirická distribuční funkce (empirical CDF)* je definována

$$\hat{F}_n(x) = \frac{\sum_{i=1}^n I(X_i \leq x)}{n},$$

kde $I(X_i \leq x) = 1$ pokud $X_i \leq x$ a 0 jinak.

Bootstrap – základní idea

- ▶ z naměřených dat $X_1 = x_1, \dots, X_n = x_n \sim F$ vytvoříme \hat{F}_n
- ▶ další data můžeme samplovat z \hat{F}_n
- ▶ to se dělá tak, že vybereme uniformně náhodné $i \in \{1, \dots, n\}$ a řekneme x_i

Bootstrap – základní použití

- ▶ $T_n = g(X_1, \dots, X_n)$ nějaká statistika (funkce dat)
- ▶ chceme odhadnout $\text{var } T_n$
- ▶ nasamplujeme $X_1^*, \dots, X_n^* \sim \hat{F}_n$ (viz minulá strana)
- ▶ spočteme $T_n^* = g(X_1^*, \dots, X_n^*)$
- ▶ opakujeme B -krát, dostaneme $T_{n,1}^*, \dots, T_{n,B}^*$
- ▶ odhad rozptylu:

$$\frac{1}{B} \sum_{b=1}^B \left(T_{n,b}^* - \frac{1}{B} \sum_{k=1}^B T_{n,k}^* \right)^2$$

Přehled

Permutační test

Bootstrap

Bayesovská statistika

Generování náhodných veličin

Srovnání dvou přístupů ke statistice

Frekventistický/klasický přístup

- ▶ Pravděpodobnost je dlouhodobá frekvence (z 6000 hodů kostkou padla šestka 1026-krát). Je to objektivní vlastnost reálného světa.
- ▶ Parametry jsou pevné, neznámé konstanty. Nelze o nich říkat smysluplné pravděpodobnostní výroky.
- ▶ Navrhujeme statistické procedury tak, aby měly žádané dlouhodobé vlastnosti. Např. 95 % z našich intervalových odhadů pokryje neznámý parametr.

Bayesovský přístup

- ▶ Pravděpodobnost popisuje, jak moc věříme nějakému jevu, jak moc jsme ochotní se vsadit. (Pravděpodobnost, že Thomas Bayes měl 18. prosince 1760 šálek čaje, je 90 %.)
- ▶ Můžeme vyslovovat pravděpodobnostní výroky i o parametrech (třebaže jsou to pevné konstanty).
- ▶ Spočítáme distribuci ϑ a z ní tvoříme bodové a intervalové odhady, atd.

Bayesovská metoda – základní popis

- ▶ neznámý parametr považujeme za náhodnou veličinu Θ
- ▶ zvolíme *apriorní distribuci (prior distribution)*, neboli hustotu pravděpodobnosti $f_{\Theta}(\vartheta)$ nezávislou na datech.
- ▶ zvolíme statistický model $f_{X|\Theta}(x|\vartheta)$, který popisuje, co naměříme (s jakou pravděpodobností), v závislosti na hodnotě parametru
- ▶ poté, co pozorujeme hodnotu $X = x$, spočítáme *posteriorní distribuci (posterior distribution)* $f_{\Theta|X}(\vartheta|x)$
- ▶ z té pak odvodíme, co potřebujeme např. najdeme a, b , aby
$$\int_a^b f_{\Theta|X}(\vartheta|x) d\vartheta \geq 1 - \alpha$$

- ▶ $\vartheta = \theta$ malá théta, Θ je velká théta

Bayesova věta

Věta (Bayesova pro diskrétní náhodné veličiny)

X, Θ jsou diskrétní n.v.

$$p_{\Theta|X}(\vartheta|x) = \frac{p_{X|\Theta}(x|\vartheta)p_{\Theta}(\vartheta)}{\sum_{\vartheta' \in I_{m\Theta}} p_{X|\Theta}(x|\vartheta')p_{\Theta}(\vartheta')}.$$

(sčítance s $p_{\Theta}(\vartheta') = 0$ považujeme za 0).

Věta (Bayesova pro spojité náhodné veličiny)

X, Θ jsou spojité n.v., které mají hustotu f_X, f_{Θ} i sdruženou hustotu $f_{X,\Theta}$

$$f_{\Theta|X}(\vartheta|x) = \frac{f_{X|\Theta}(x|\vartheta)f_{\Theta}(\vartheta)}{\int_{\vartheta' \in \mathbb{R}} f_{X|\Theta}(x|\vartheta')f_{\Theta}(\vartheta')d\vartheta'}.$$

(sčítance s $f_{\Theta}(\vartheta') = 0$ považujeme za 0).

Bayesovské bodové odhady – MAP a LMS

MAP – Maximum A-Posteriori

Volíme $\hat{\vartheta}$ tak, aby maximalizovalo

- ▶ $p_{\Theta|X}(\vartheta|x)$ v diskrétním případě
- ▶ $f_{\Theta|X}(\vartheta|x)$ ve spojitém případě
- ▶ Podobné metodě ML v klasickém přístupu, pokud bychom volili „flat prior“ – uniformní $p_{\Theta}(\vartheta)$.

LMS – Least Mean Square

Též metoda podmíněné střední hodnoty.

- ▶ Volíme $\hat{\vartheta} = \mathbb{E}(\Theta | X = x)$.
- ▶ Nestranný bodový odhad, má nejmenší možnou hodnotu LMS: $\mathbb{E}((\Theta - \hat{\vartheta})^2 | X = x)$.

Příklad 1

Bayesovský klasifikátor spamů:

- ▶ vytvoříme seznam podezřelých slov (money, win, pharmacy, . . .)
- ▶ N.v. X_i popisuje, zda email obsahuje podezřelé slovo w_i .
- ▶ N.v. Θ popisuje, zda email je spam $\Theta = 1$ nebo ne $\Theta = 0$.
- ▶ Z předchozích emailů získáme odhady $p_{X|\Theta}$ a p_{Θ}
- ▶ Použijeme Bayesovu větu na výpočet $p_{\Theta|X}$

Příklad 2

Romeo a Julie se mají sejít přesně v poledne. Julie ale přijde pozdě o dobu popsanou náhodnou veličinou $X \sim U(0, \vartheta)$. Parametr ϑ modelujeme náhodnou veličinou $\Theta \sim U(0, 1)$. Co z naměřené hodnoty $X = x$ usoudíme o ϑ ?

Příklad 3

Pozorujeme náhodné veličiny $X = (X_1, \dots, X_n)$,
předpokládáme $X_i \sim N(\vartheta, \sigma_i^2)$ a ϑ je hodnota náhodné veličiny
 $\Theta \sim N(x_0, \sigma_0)$. Co z naměřených hodnot $X = x = (x_1, \dots, x_n)$
usoudíme o ϑ ?

Příklad 4

Házíme mincí, pravděpodobnost, že padne panna je ϑ . Z n hodů padla panna v $X = k$ případech. Pokud naše apriorní distribuce byla $U(0, 1)$, jaká bude distribuce posteriorní?

Přehled

Permutační test

Bootstrap

Bayesovská statistika

Generování náhodných veličin

Základní metoda (inverse transformation method)

Věta

Nechť F je funkce „typu distribuční funkce“: neklesající zprava spojitá funkce s $\lim_{x \rightarrow -\infty} F(x) = 0$ a $\lim_{x \rightarrow +\infty} F(x) = 1$.

Nechť Q je odpovídající kvantilová funkce.

Nechť $U \sim U(0, 1)$ a $X = Q(U)$.

Pak X má distribuční funkci F .

- ▶ Funguje dobře, když umíme vyčíslit Q , třeba pro exponenciální nebo geometrické rozdělení.
- ▶ Gamma rozdělení je součet několika exponenciálních – tak ho tak i vygenerujeme.

Varianta základní metody pro diskrétní proměnné

- ▶ Chceme n.v. X , která nabývá hodnot x_1, x_2, \dots s pravděpodobnostmi p_1, p_2, \dots ($\sum_i p_i = 1$).
 - ▶ Vygenerujeme $U \sim U(0, 1)$.
 - ▶ Najdeme i takové, že $p_1 + \dots + p_{i-1} < U < p_1 + \dots + p_i$.
 - ▶ Položíme $X := x_i$.
-
- ▶ Funguje hezky když máme vzorec pro $p_1 + \dots + p_i$ (např. geometrické rozdělení).
 - ▶ Binomické rozdělení je lepší simulovat jako součet n nezávislých Bernoulliových veličin.
 - ▶ Na další (Poisson) jsou speciální triky).

Zamítací metoda (rejection sampling)

- ▶ Chceme vygenerovat n.v. s hustotou f .
- ▶ Umíme vygenerovat n.v. s hustotou g (která je „podobná“).
- ▶ $\frac{f(y)}{g(y)} \leq c$ pro nějakou konstantu c .
- ▶ Postup
 1. Vygenerujeme Y s hustotou g , a $U \sim U(0, 1)$.
 2. Pokud $U \leq \frac{f(Y)}{cg(Y)}$, tak $X := Y$.
 3. Jinak hodnotu Y , U zamítneme a opakujeme od bodu 1.
- ▶ Zdůvodnění: vygenerovat náhodnou hodnotu X s hustotou f je totéž, jako vygenerovat náhodný bod pod grafem funkce f , jehož vodorovná (x -ová) souřadnice je X (a svislá je uniformně náhodná mezi 0 a X).

Navazující přednášky

- ▶ Pravděpodobnost a statistika 2 - NMAI073
- ▶ Úvod do aproximačních a pravděpodobnostních algoritmů - NDMI084
- ▶ Úvod do strojového učení v Pythonu|systému R - NPFL129|NPFL054
- ▶ a mnoho magisterských přednášek